

zgrada u Ul. Antuna i Stjepana Radića (1977) — sve u Sisku, te odmaralište u Zaostrogu (1961) i memorijalni dom u Glini (1970).

LIT.: I. Maroević, Arhitektura 70-ih godina u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1982. J. M. M.

HRUŠKOVEC, Tomislav, slikar (Novi Sad, 28. IX. 1934). Diplomirao na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu (1960). Na prvoj izložbi (Zagreb, 1959) predstavio se plastikama maloga formata, grotesknim figurama u drvu. God. 1967/68. bio je suradnik Majstorske radionice V. Radauša. Slikao kombiniranim tehnikama u skladu s estetikom enformela. Prvi put samostalno izlagao u Zagrebu 1960, a potom u mnogim gradovima u zemlji i inozemstvu (Caracas, Göttingen). Bavi se lik. kritikom i publicistikom.

LIT.: K. Prijatelj, Tomislav Hruškovec (katalog), Rijeka 1966. — D. Horvatić, Slikarstvo Tomislava Hruškovca, Umetnost (Beograd), 1967, 7. — D. Dragojević, Tomislav Hruškovec (katalog), Zrenjanin 1969. — T. Hruškovec — izložba dva vremena, (katalog), Zagreb 1984/1985. D. H.

HRVACE, selo SZ od Sinja. Na starome seoskom groblju pronađeni su ulomci crkvenoga kamenog namještaja ukrašeni pletrom i starohrv. grobovi. Ulomak s pletrom pronađen je i na kući Paladin. Na Bošnjakovoj glavici bilo je veliko groblje sa stećcima koji su upotrijebljeni za gradnju mosta na Cetini 1849. Na glavici Krinji, okruženoj zidinama, nalaze se ostaci starohrv. crkve oko koje ima stećaka. Starohrv. groblje nalazi se i kraj Bošnjakovih kuća.

LIT.: S. Gunjača, Kratak osvrt na prilike i rad Muzeja u Kninu, SHP, 1949. — N. Gabrić, Neobjavljeni starohrvatski spomenici u Arheološkoj zbirci Franjevačkog samostana u Sinju, Kačić, 1974. Z. Gu.

HRVATSKA DUBICA, gradić na Uni. Nađeni predmeti iz neolitika i rim. miljokazi. U sr. vijeku važno naselje s utvrđenim gradom i više samostana. Sve je nestalo za tur. vladavine (1538—1788). U kasnobaroknoj župnoj crkvi Sv. Trojstva (1768 — oko 1780) očuvale su se propovjedaonica (oko 1780) i monстрана (1759). Niz skladnih kuća nastajao je od kasnoga baroka i klasicizma nadalje. — Crkva Sv. Trojstva teško je oštećena u agresiji na Hrvatsku 1991.

LIT.: D. Baričević, Pregled spomenika skulpture i drvorezbarstva 17. i 18. st. s područja kotara Sisak, Ljetopis JAZU, 1968, 72, str. 505—507. — Horvat—Matejčić—Prijatelj, Barok. — Cultural Heritage of Croatia, Zagreb 1993. A. Ht.

HRVATSKA KOSTAJNICA, gradić uz obalu rijeke Une podno brda Djeda; spominje se 1258, a utvrđeni grad od XV. st. kada je u posjedu obitelji Arlandovića. Martin Frankopan dobiva ga 1442. U XVI. st. pripada Zrinskim, a već 1556. pao je u ruke Turaka kojima služi kao uporište za obranu granice na Uni do 1689. Grad je građen uz rijeku u obliku višekutnika na kamenim temeljima. Ima jaku polukružnu kulu sa strijelnicama i dvije četverokutne kule. — Naselje se ponovno razvilo nakon odlaska Turaka. U njemu ima kuća iz XVIII. i XIX. st. sa slikovitim arhit. detaljima (hodnici, željezni kapci, kameni dovratnici). Uz most su obelisci (1805) s Napoleonovim inicijalima. Povrh naselja zemljani nasipi na Djedu, ostaci barokne zvjezdolike tvrđave i memorijalna ploča D. Trstenjaku, koji je pošumio brdo. Župna crkva Sv. Nikole s bočnim kapelama (1771) ima kasnobarokne oltare i rokokoko crkveno posuđe. Barokna franjevačka crkva Sv. Antuna Padovanskog (1729—46) dvoranskoga tipa ima pročelje oslikano arhit. elementima; uza nj je visok zvonik. U crkvi su tri oltara (1740—60), od kojih glavni ima sliku, dar časnika A. Andrijevića (1759), potom propovjedaonica sa slikama četiriju evanđelista (1759), orgulje A. Schulza (1797), »Božji grob« u obliku pozornice, rokokoko relikvijari, te crkv. posuđe iz XVII. i XVIII. st. Uz crkvu je barokni samostan (građen od 1754), u kojem je kulturnopov. zbirka (rimski miljokaz, gotički kameni fragmenti, barokni crkv. predmeti). Na groblju gotička crkva Sv. Ane, obnovljena 1720. U naselju je poklonac iz 1775. i javni zdenac iz 1811. Pravoslavna crkva Sv. Mihaila i Gavriela iz 1743 (u ruševinama nakon II. svj. rata) imala je oktogonali zvonik, tambur nad svetištem i drveni bačvasti svod. U agresiji na Hrvatsku 1991. uništena je kasnobarokno-klasicistička jezgra kao i crkve Sv. Nikole, Sv. Antuna Padovanskoga te franjevački samostan.

LIT.: G. Szabo, Kostajnica, Savremeni, 1916. — D. Baričević, Pregled spomenika skulpture i drvorezbarstva 17. i 18. st. s područja kotara Sisak, Ljetopis JAZU, 1968, 72, str. 509—512. — D. Cvitanović, Franjevački samostani u Baniji, Bulletin JAZU, s. a., 15—17, str. 85—94. — Ista, Sakralna arhitektura baroknog razdoblja, I, Zagreb 1985. — M. Kruhek, Kostajnica i Kostajničko Pounje u zborniku: Hrvatska Kostajnica i Zrin, Zagreb 1992. — M. Visin, Grad Kostajnica, povijesno-urbani razvoj, ibid. — J. Meder, Orgulje u Hrvatskoj, Zagreb 1992. — Cultural Heritage of Croatia in the war 1991/92, Zagreb 1993. A. Ht.

HRVATSKA PROSVJETA, mjesečnik za književnost, umjetnost i prosvjetu, izlazio u Zagrebu 1914—40. Glasilo skupine katolički orijentiranih književnika

(»Kolo hrvatskih književnika«). Prve godine uređivao ga je Petar Grgec, 1915—19. Ferdo Rožić, 1920—40. Ljubomir Maraković. Raznovrsnim feljtonima — u obliku ocjena, prikaza, socijalno-političkoga pregleda, kronike — komentiraju se ideje i pokreti, edicije i pojave u književnom, kazališnom, glazbenom i lik. životu Hrvata i uopće Južnih Slavena. R.

HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ, nastao u Zagrebu 1942, izdavanjem zbirki iz nekadašnjega Narodnoga muzeja; 1955—91. Povijesni muzej Hrvatske; smješten je u baroknoj palači Vojković-Oršić-Rauch iz 1764. Od samoga postanka Narodnoga muzeja (1846) prikupljana su darovima i otkupom lik. djela: portreti (V. Karas, Rimljanka s lutnjom; A. Canova, Mladi Napoleon, Barun Josip Vrkljan; J. F. Mücke, F. G. Waldmüller, I. Zasche) i grafički listovi XVII—XIX. st., a od 1870. i djela pov. slikarstva, tako da danas H. p. m. ima oko 800 portreta, više od 2000 grafika, 100 slika pov. sadržaja te 130 zemljopisnih karata i atlasa XVI—XVIII. st. Zbirka kamenih spomenika sadrži oko 100 radova od gotike do baroka. Objavljeni su katalozi pojedinih zbirki.

LIT.: M. Schneider, Vedute XIX. stoljeća u grafici, Zagreb 1968. — M. Valentić, Kameni spomenici Hrvatske XIII—XIX stoljeća, Zagreb 1969. — L. Dobronić, Palača Povijesnog muzeja Hrvatske, Zagreb 1972. — M. Schneider, Portreti 1800—1870, Zagreb 1973. — Ista, Gradovi i krajevi na slikama i crtežima od 1800. do 1940, Zagreb 1977. — Ista, Portreti 16—18. stoljeća, Zagreb 1982. — A. Pandžić, Stare karte i atlasi Povijesnog muzeja Hrvatske, Zagreb 1987. R.

HRVATSKI SALON, izložba hrv. slikara i kipara kojom je otvoren Umjetnički paviljon u Zagrebu 15. XII. 1898. Priredilo ju je Društvo hrvatskih umjetnika, osn. 1897. nakon što se skupina mladih umjetnika okupljenih oko V. Bukovca odcijepila iz Društva umjetnosti. Buntovni likovni umjetnici, uz podršku nekolicine književnika, ustaju protiv akademskih šablona i traže punu individualnost i slobodu umjetničkoga izražavanja, čime izazivaju žestoku reakciju tradicionalista. Taj sukob »starih« i »mladih«, koji je započeo na izložbi Hrvatskoga salona a kulminira idućih godina u nizu teoretskih osvrta i polemika (I. Pilar, F. Kuhač), označuje početak pokreta hrvatske moderne. — U središnjem prostoru paviljona izlagali su kipari (R. Frangeš, R. Valdec), a u dva prostora krila slikari (V. Bukovac, O. Iveković, F. Kovačević, B. Čikoš-Sesija, M. Cl. Crnčić, I. Bauer, R. i Leopoldina Auer, O. Alexander, Z. Preradović, S. Raškaj). Izložba je imala velik odjek u javnosti, a posjetilo ju je više od 11 000 posjetilaca.

LIT.: I. Kršnjavi, Pogled na razvoj hrvatske umjetnosti u moje doba, HK, 1905. — D. Baričević, 60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1961. — O. Marušević, Dva poglavlja o povijesti Društva umjetnosti, Bulletin JAZU, 1979, 2. R.

HRVATSKO ARHEOLOŠKO DRUŠTVO (do 1895. Hrvatsko arheološko društvo), osnovano u Zagrebu 1878, naslijeđivši djelomično rad Društva za jugoslavensku povijest i starine. Društvo ima po svim hrv. krajevima svoje povjerenike i stručne izvjestitelje. God. 1879. pokrenulo je stručni časopis »Viestnik hrvatskog arheološkoga društva« (od 1896. »Vjesnik hrvatskog arheološkoga društva«, od 1958. »Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu«), čiji je prvi urednik Š. Ljubić. »Vjesnik« je istodobno bio i glasilo Narodnog arheološko-historijskog i prethistorijskog muzeja (kasnije Arheološki muzej). Od 1974. Društvo redovito izdaje referate s godišnjih znanstvenih skupova u seriji vlastitih izdanja (Izdanja HAD). Do 1992. izišlo je petnaest knjiga. R.

HRVATSKO STARINARSKO DRUŠTVO (do 1893. Kninsko starinarsko društvo), društvo za istraživanje starohrv. spomenika sa sjedištem u Kninu. Sedamdesetih godina XIX. st. započela su arheol. istraživanja dokumentarne građe o povijesnoj opstojnosti starih Hrvata. Snažan je poticaj tim istraživanjima bio nalaz kamene grede s natpisom hrv. kneza Branimira i uklesanom god. 888, koja je 1871. pronađena u Muću Gornjem kraj Sinja. Prva veća arheol. istraživanja poduzeo je fra L. Marun 1885. na Kapitu kraj Knina. Radi daljih istraživanja Marun je iste godine uz pomoć nekolicine kninskih domoljuba, uglavnom trgovaca, osnovao Odbor za istraživanje hrvatskih starina u kninskoj okolini. Zahvaljujući brzu i neočekivanu mnoštvu nalaza, Marun je proširio djelovanje i 1887. osnovao Kninsko starinarsko društvo, koje je vodio punih 40 godina. Za osam godina intenzivnoga istraživanja skupljeno je toliko spomeničkoga blaga da je Marun 1893. osnovao i otvorio Prvi muzej hrvatskih spomenika u Kninu, a istodobno je društvo promijenilo ime u Hrvatsko starinarsko društvo, stvarajući tako temelj hrv. arheologiji.

LIT.: L. Marun, Ruševine crkve sv. Luke na Uzdojlu., SHP, 1927.

Du. J.